

ANADOLU LİSELERİ*

Doç. Dr. Meral AKSU**

Anadolu Liseleri bir kısım derslerin öğretimini İngilizce, Almanca veya Fransızca dillerinden biri ile yapan ve öğrencilerini giriş sınavları ile alan parasız devlet okulları olarak eğitim sistemimiz içinde yer almaktadır. Bu okulların kuruluş amacı Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü (M.E.B. Orta. Öğ. Gen. Md.) dökümanlarında şu şekilde belirtilmektedir: "Öğrencilerin bir yabancı dili öğrenmelerini, yurt içinde ve dışında bu dilden de faydalanarak daha verimli bir şekilde öğrenim yapmalarını sağlamak, onlara milliyetçi müsbet kültür ve uygar görüş kazandırmaktır". 1974 yılında Anadolu liseleri adı altında toplanan bu okulların sayısı 1989-1990 öğretim yılında 132'ye çıkmıştır. Açılış yıllarına ve okutulan yabancı dille göre anadolu Liseleri sayıları Tablo 1'de özetlenmektedir.

Tablo 1. Açılış Yıllarına ve Okutulan Yabancı Dile Göre Anadolu Liseleri sayıları

Yıl	Sayı	Toplam	Yabancı Dil***
1868	1	1	F
1884	1	2	A

(*) 20 Ekim 1989 tarihinde T.E.D. II. Eğitim Sohbet Toplantısında sunulmuştur.

(**) O.D.T.Ü. Eğitim Fakültesi

(***) F: Fransızca, A: Almanca, I: İngilizce

1955	6	8	
1970	1	9	
1971	1	10	
1973	1	11	
1975	1	12	
1976	1	13	
1979	2	15	
1980	6	21	
1981	3	24	2 , 1A + F
1982	1	25	
1983	3	28	2 , 1A
1984	25	53	23 , 1A, 1 + A
1985	20	73	16 , 4A
1986	6	79	5 , 1A
1987	6	85	
1988	13	98	
1989	34	132	

Tablodan da görüldüğü gibi 1984 yılına kadar toplam Anadolu Lisesi sayısı 28 iken, bu sayı 1984 yılında yaklaşık iki katına çıkmıştır. Bu noktada Temel'in (1985) "Anadolu Liseleri Sorunu" başlıklı makalesinde sıraladığı yeni bir okul açılırken sorulması gereken sorular akla gelmektedir.

1. O okula ihtiyaç var mıdır? Okul eğitim sisteminde hangi işlevi yerine getirecektir?

2. Okulda nasıl bir program uygulanacaktır?

3. Bina, araç, gereç, tesis yeterli midir?

4. Bu programı uygulayacak öğretmen var mıdır?

Toplam 132 Anadolu Lisesi'nde yürütülen 138 programın 122'sinde bir kısım derslerin öğretimi İngilizce, 11'inde Almanca ve 5'inde de Fransızcadır.

Son 6 yılda yaklaşık 5 katına çıkarılan bu okullara talep giderek artmaktadır. 1989 yılında yaklaşık 130 000 aday giriş sınavlarını almış, bunlar içinden 15 500'ü Anadolu Liselerine yerleştirilmiştir (M.E.B.). Bu durum, başvuran adayların yaklaşık % 12'si için Anadolu Liselerinde yer olduğunu göstermektedir.

1988-1989 öğretim yılı itibariyle Anadolu Liselerinde toplam öğrenci sayısı 58.169, öğretmen sayısı ise 3108'dir. Yaklaşık 19 Anadolu Lisesinde görevli öğretmen sayıları ise branşlarına ve uyruklarına göre Tablo 2'de özetlenmiştir (M.E.B.).

Tablo 2. 1988-1989 Öğretim Yılı Anadolu Liseleri Öğretmen Sayıları

Brans \ Uyruk	Mate.	Fen	Fizik	Kimya	Biyo.	Y.Dil	Kültür	Toplam
Türk	286	145	79	95	61	909	1365	2940
Yabancı	45	18	13	4	4	84	—	168
Toplam	331	163	92	99	65	993	1365	3108

Toplam 168 yabancı uyruklu öğretmenin 115'i Alman, 33'ü Fransız, 6'sı İngiliz, 8'i Pakistanlı ve 6'sı da Bangladeş uyrukludur.

Orta Öğretim Genel Müdürlüğü dokümanlarına (1981) göre Anadolu Liselerinde başarının yüksek oluşu şu nedenlere bağlanmıştır:

1. Bu okullara seçilerek öğrenci alınması.
2. Öğretmen kadrolarının (nicelik ve mesleki tecrübe açısından) genel ortaokul ve liselere göre daha yeterli olması.
3. Bu okullara devam eden öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının diğer okullardaki öğrencilere oranla daha yüksek oluşu.
4. Sınıf öğrenci mevcutlarının diğer okullara göre daha az sayıda oluşu.

Bu nedenler tek tek ele alınıp kuramsal çerçeve içinde ve eldeki araştırma sonuçlarına göre değerlendirilebilir.

Bloom'un (1976) okulda öğrenme kuramına göre bilişsel giriş davranışları ve duyuşsal giriş özellikleri olarak ele alınan giriş davranışları başarıdaki değişkenliğin % 65'ini açıklama gücündedirler. Anadolu Liselerine girebilmek için 1-2 yıl okul dışında dershaneler ve/veya özel kurslar yoluyla hazırlanan bu öğrencilerin giriş özellikleri "Anadolu Liseleri Giriş Sınavı" dışında bir yöntemle ölçülmemiş olmakla birlikte, geçirdikleri hazırlık dönemi ve sınavı başardıktan sonraki güvenleri okul başarılarının ilk yıllarda bir göstergesi olabilir. Ancak, bu okullarda söz konusu değişkenlerin her öğrenme ünitesinde nasıl ele alındığı ve modelin üçüncü temel değişkeni olan "Öğretim hizmetinin niteliği"nin bilimsel araştırmalar yoluyla incelenmesi gerekir.

İkinci temel neden olarak öğretmen kadrolarının (nicelik ve mesleki

tecrübe açısından) genel ortaokul ve liselere göre daha yeterli olması gösterilmektedir. M.E.B. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü brifing dosyasından 1989-1990 öğretim yılında Anadolu Liselerinin Fen Grubu ve Yabancı Dil öğretmen ihtiyacının toplam 504 olduğu görülmektedir. Branşlara ve okutulan yabancı dile göre öğretmen ihtiyacı Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3. 1989-1990 Öğretim Yılında Anadolu Liselerinin Fen Grubu ve Yabancı Dil Öğretmen İhtiyacı

Dil \ Branş	Branş						Y.Dil	Toplam
	Mate.	Fen	Fizik	Kimya	Biyoloj.	Y.Dil		
İngilizce	114	52	39	36	42	162	455	
Almanca	17	6	6	5	5	—	39	
Fransızca	6	4	3	2	2	3	20	
Toplam	137	62	48	43	49	165	504	

Tablodan da görüleceği gibi özellikle İngilizce Dilinde öğretim yapabilecek toplam 283 fen ve matematik öğretmenine ihtiyaç vardır. Ülkemizde İngilizce dilinde öğretim yapabilecek fen ve matematik öğretmenleri sadece 3 üniversitenin Eğitim Fakültelerinde (Boğaziçi, Marmara ve O.D.T.Ü.) ve sertifika programları yoluyla sınırlı sayıda yetiştirilmektedir.

Aksu ve Akarsu'nun 1983-1984 öğretim yılında İngilizce öğretim yapan tüm Anadolu Liselerinde görevli toplam 311 (evrenin % 61'i) fen, matematik ve İngilizce öğretmenine uyguladıkları 58 soruluk Bilgi Toplama Formundan elde ettikleri bilgilere göre bu öğretmenlerin ancak % 54'ü üniversite mezunudur. Öğretmenlerin % 38'i 2 ya da 3 yıllık Eğitim Enstitülerinden mezun olmuşlardır. Bu bulgular 1983-1984 öğretim yılında İngilizce öğretim yapan okulların sayısı sadece 24 iken öğretmenlerinin ancak yarısının üniversite mezunu olduğunu göstermektedir.

Bu grup öğretmenlere öğretmenlik formasyonlarını nasıl kazandıkları sorulduğunda, % 63'ünün öğretmen yetiştiren bir kurumda, % 18'inin sertifika programı yoluyla, % 5'inin ise hizmet içi eğitim kursları yoluyla öğretmenlik formasyonunu kazandıkları görülmüştür. Fen, matematik ve İngilizce öğretmenlerinin % 11'i ise kendi tecrübeleri yoluyla formasyon

kazandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu yabancı dili yükseköğrenimleri sırasında öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin nitelik ve nicelik yönünden daha yeterli hale getirilmesinin gerekliliği M.E.B. 1989-1992 İcra Planında bu konunun yer almasından da görülmektedir. 1989-1992 M.E.B. İcra Planında Anadolu ve Fen Lisesi öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve sayılarının artırılması bir çalışma konusu olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışında hizmet içi eğitim yoluyla yetiştirileceği ve bu liselerde öğretmenliği cazip hale getiren tedbirler alınacağı belirtilmektedir.

Bu okullara devam eden öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar bu öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin diğer okullara devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nün (1981) üç genel lise (Ankara Atatürk, Cumhuriyet, Mimar Kemal) ve üç Anadolu Lisesinde (Ankara, Eskişehir, Bursa) velilerin mesleklerini karşılaştırma araştırmasında, Anadolu Liselerine devam eden öğrencilerin velilerinin % 42'sinin mühendis, doktor, hakim, avukat, subay, öğretmen mesleklerinden olduğu, aynı meslek gruplarının oranının diğer liselerde ancak % 8 olduğu gözlenmiştir. Köse (1989) "Lise Son Sınıf Türk Öğrencilerin Eğitimsel Başarılarının Yordanması" konulu doktora tez çalışmasında 1354 öğrenciden topladığı bilgilerin analizi sonucunda ailenin sosyoekonomik durumu değişkeninin tek başına eğitimsel başarının % 40'ını açıkladığını göstermiştir. Diğer bir değişken olarak alınan, devam edilen lisenin nitelik değişkeninin ise eğitimdeki başarıyı açıklamada anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Yine aynı çalışmada Ankara Atatürk Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin en yüksek olduğu görülmüştür.

Başarının yüksekliği için gösterilen dördüncü neden sınıf mevcutlarının diğer okullara göre daha az sayıda oluşudur. Yapılan gözlemlerde bu okullarda sınıf mevcutlarının 40 civarında olduğu görülmüştür. Birçok resmi lisede sınıf mevcutlarının 50-60 öğrenci olduğu bilindiğinden bu sayının Anadolu Liselerinin lehine bir durum yarattığı söylenebilir.

Anadolu Liselerinin başarısını tartışabilmek için eğitimde nitelik ya da nitelikli eğitim kavramları üzerinde durmak gereklidir. Fantini (1983) nitelikli eğitim hakkı üzerine yazdığı makalesinde, nitelikli eğitimi "insanda kendi yaşamını ve kaderini kontrol etme gücünü geliştirmek" olarak açıklamakta ve amaçlarını dört ana grupta toplamaktadır:

1. Temel becerilerin öğrenilmesi
2. Yeteneğin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi,

3. Toplumun başarılı bir üyesi olarak kişinin temel rollerini kazanması,

4. Kişiye artan derecede değer verilmesi.

Ancak ülkemizde, son yıllarda, nitelikli eğitim genellikle okulların bir yabancı dili öğretme ve yükseköğretime hazırlama fonksiyonları ile açıklanmaktadır. Aksu ve Akarsu'nun (1985) araştırmalarında öğretmenler Anadolu Liselerinin amaçlarını, a) her alanda daha üstün nitelikli öğrenci yetiştirmesi ve b) mezunların daha yüksek oranda yükseköğretim kurumlarına girebilmesi şeklinde belirlemişlerdir. Yine bu öğretmenlere göre veliler çocuklarını Anadolu Liselerine a) daha nitelikli eğitim verilmesi, b) mezunlarının üniversiteye giriş şanslarının daha yüksek olması ve c) yabancı bir dilin daha iyi öğrenilmesi gerekçeleriyle göndermektedirler. Paykoç ve Cochran'ın (1984) Delphi Tekniği kullanılarak yaptıkları çalışmada, ana babaların algıladıkları biçimiyle Anadolu Liseleri ve Kolejler gibi yabancı dille öğretim yapan okulları tercih nedenleri, temelde, bir yabancı dilin daha iyi öğrenilmesi ve üniversite giriş sınavlarında daha başarılı olunması şeklinde belirlenmiştir. Her iki çalışmanın bulgularının tutarlılığı ana babaların ve öğretmenlerin Anadolu Liselerinin amaçları konusunda uyum içinde olduklarını göstermektedir.

Ancak, bu amaçların ne kadarının ne düzeyde gerçekleştiğinin belirlenebilmesi için bilimsel araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu okullar daha nitelikli bir eğitim veriyor ise, öğrencilerini M.E.B.'nin çeşitli kaynaklarında belirtildiği gibi, yaratıcı araştırmacı, problem çözücü, bilimsel görüşlü, sorumluluk sahibi, kişisel ve sosyal yönden gelişmiş, uyumlu bireyler olarak yetiştirmekte diğer okullardan farklı bir çaba göstermekte midirler? Ayrıca, bu okullar diğer bir amaç olarak belirtilen, bir yabancı dili öğretme ve yabancı dille öğretim yapma fonksiyonlarını gerçekleştirebiliyorlar mı? Yabancı dil konusu ayrı bir çalışmada ele alındığından burada üzerinde durulmamıştır.

Diğer bir temel amaç olarak belirlenen, mezunların üniversiteye girme şansı diğer okullardan daha yüksek midir? M.E.B.'nin 1987-1988 öğretim yılı itibariyle yüksek öğretime giriş konusunda yaptığı çalışmada, okul türlerine göre yüksek öğretime girişte Fen Liselerinin birinci, Anadolu Liselerinin ikinci sırayı aldığı görülmüştür. 1988 yılında Anadolu Liselerinden mezun olan ve üniversite sınıflarına başvuran 3925 öğrenciden 2809'u bir üniversiteye girme hakkı kazanmıştır. Bu da sınava başvuranların % 71'.6'sının yükseköğretime devam hakkı elde ettiklerini göstermektedir. Bu oran birinci sırada olan Fen Liseleri için % 90'ın üzerinde, en fazla öğrenciyeye sahip olan genel liseler için ise % 30 civarındadır.

Eğitimde nitelik kavramı genellikle öğrencilerin ve okulların üniversite sınavlarındaki başarılarıyla sınırlandırıldığından bu konuya daha yakın-

dan bakmak üzere son dört yılda (1986-1989) Anadolu Liselerinin üniversite giriş sınavlarında tüm okullar, grubundaki okullar ve türündeki okullar arasındaki sırası incelenmiştir. Bu amaç için M.E.B.'nin 1988-1989 öğretim yılı listesinde belirtilen tüm sınıfları tam olan 30 okul incelemeye alınmıştır. (ÖSYM) Sonuçlar Tablo 4'de özetlenmektedir.

Tabloda kullanılan kısaltmalar şöyledir.

- GNL Bütün okullar içindeki sırası
- GRP Grubundaki okullar içindeki sırası
- TÜR Türündeki okullar içindeki sırası
- ORT Puan ortalaması
- SAP Puanın standart sapması
- ADY Ortalama hesabına giren aday sayısı

Tablo 4. 1989, 1988, 1987 ve 1986 Yıllarında Anadolu Liseleri Son Sınıf Öğrencilerinin ÖSS Puan Ortalamasına Göre Tüm Okullar, Kendi Grubu ve Kendi Türü İçindeki Başarı Sırası ve Yükseköğretim Programlarına Yerleştirilen Öğrenci Sayıları*

Okulun Adı	1989		1988		1987		1986	
	ÖSS							
	GNL GRP TÜR	ORT SAP ADY	GNL GRP TÜR	ORT SAP ADY	GNL GRP TÜR	ORT SAP ADY	GNL GRP TÜR	
İstanbul Lisesi (1884) A	11	159	16	161	7	161	8	
	11	16	16	17	7	16	8	
	1	158	5	183	1	186	1	
İçel A. L. (1980) I	15	157	12	163	12	157	-	
	15	16	12	15	12	17	-	
	2	87	2	77	2	47	-	
İzmir Bornova A.L. (1955) I+A	16	156	24	159	26	149	15	
	16	18	24	21	26	20	15	
	3	398	11	329	13	388	5	
Ankara Atatürk A. L.	19	155	15	162	16	155	10	

(1971)	19	19	15	19	16	21	10
	4	529	4	360	5	319	2
Samsun A. L.	20	154	29	156	34	145	34
(1955)	20	15	29	17	34	20	34
	5	108	13	111	17	114	14
Konya A. L.	21	153	11	164	15	155	13
(1955)	21	15	11	15	15	19	13
	6	118	1	89	4	111	3
İstanbul Nişantaşı A. L.	22	152	37	154	25	149	26
(1979)	22	18	37	19	25	21	26
	7	99	16	59	12	78	10
Eskişehir A. L.	23	152	22	159	17	155	19
(1955)	23	17	22	20	17	18	19
	8	160	9	99	6	90	7
Antalya A. L.	27	151	17	161	22	150	-
(1980)	27	15	17	16	22	16	-
	9	98	6	76	9	30	-
İsparta A. L.	29	151	21	159	13	156	-
(1980)	29	15	21	18	13	20	-
	10	41	8	46	3	22	-
İstanbul Kadıköy A. L.	30	151	25	158	19	152	14
(1955)	30	17	25	17	19	17	14
	11	644	12	488	7	407	4
Bursa A. L.	31	151	19	160	24	149	22
(1970)	31	17	19	16	24	18	22
	12	183	7	179	11	157	8
İstanbul Beyoğlu A. L.	32	150	23	159	35	145	24
(1979)	32	18	23	16	35	16	24
	13	48	10	46	18	69	9
İstanbul Galatasaray A. L.	33	150	30	156	30	147	17
(1868)	33	17	30	18	30	18	17
F	14	213	14	259	15	267	6
Ankara A. L.	34	149	43	150	-	-	-

(1981)	34	21	43	19	-	-	-
A + F	15	184	21	312	-	-	-
Kocaeli A. L.	35	149	13	163	20	151	-
(1980)	35	19	13	16	20	20	-
I	16	85	3	60	8	26	-
Erzurum A. L.	40	148	40	153	23	149	49
(1973)	40	20	40	17	23	17	49
I	17	38	19	21	10	14	15
Trabzon A. L.	43	146					
(1982)	43	20	-	-	-	-	-
I	18	87					
Diyarbakır A. L.	44	146	60	144	51	138	53
(1955)	44	20	58	18	49	21	53
I	19	70	24	91	22	77	16
Gaziantep A. L.	45	146	42	152	32	146	33
(1976)	45	16	42	19	32	17	33
I	20	84	20	65	16	97	13
Adana A. L.	48	144	39	153	38	143	28
(1975)	48	16	39	17	38	18	28
I	21	207	18	129	19	177	11
Edirne A. L.	51	144	38	154	43	141	-
(1980)	51	16	38	17	43	18	-
I	22	110	17	52	20	24	-
Elazığ A. L.	52	144	35	155	27	148	-
(1980)	52	16	35	14	27	16	-
I	23	59	15	41	14	35	-
Zonguldak Ereğli A. L.	59	141	52	148	50	138	29
(1981)	58	18	50	16	48	18	29
I	24	105	23	82	21	76	12
Kahramanmaraş A. L.	71	137	45	149	-	-	-
(1981)	65	16	45	16	-	-	-
I	25	58	22	48	-	-	-
İzmir Yunus Emre A. L.	307	122	403	123	538	115	-

(1985)	269	16	371	13	485	15	-
A	26	81	26	68	24	45	-
Ankara Kemal Yurtbilir A. L.	673	117	439	122	1550	104	-
(1986)	597	20	406	17	1252	17	-
A	27	88	27	79	27	25	-
İstanbul Bahçelievler A. L.	737	116	626	120	-	-	-
(1985)	655	17	580	14	-	-	-
A	28	109	28	73	-	-	-
İstanbul Kartal A. L.	982	114	867	117	1248	107	1509
(1985)	880	15	796	14	1074	11	1316
A	29	72	29	68	26	29	19
Üsküdar A. L.	1272	111	1396	111	1042	109	1333
(1984)	1133	16	1228	20	925	17	1188
A	30	111	30	146	25	174	18

* Başarı sıraları eşit ağırlıklı puan ortalamasına göre verilmiştir. Okulların açılış yılları ve öğretim dilleri de verilmiştir.

1982 yılına kadar açılmış toplam 24 Anadolu Lisesinin 1988 ve 1989 yıllarında kendi grubu içindeki ÖSS başarı sıralarına bakıldığında, 5 lisenin sıralarında yükselme, 17 lisenin sıralarında ise düşme olduğu gözlenmiştir. 2 lisenin sıralarında değişme olmamıştır.

1988 ve 1989 yılları için 1982 yılına kadar açılmış toplam 24 Anadolu Lisesinin ÖSS sınavlarında kendi türleri içindeki sıraları üzerinde hesaplanan sıra farkları korelasyonu 0.73 bulunmuştur.

Tablo 4'de görüldüğü gibi 1989 yılı ÖSS başarı sıralamasında 1982 yılına kadar açılmış ve yedi yıllık bir öğretimden sonra mezun vermiş toplam 25 Anadolu Lisesi liseler grubu içinde kendi grubunda ilk 65 lise arasında yer almaktadır. (1988 yılında liseler grubunda toplam 1742 lise mevcuttur, meslek liseleri grubunda ise 942 okul vardır). Ancak, 1984 ve 1985 yıllarında sayıları birden artan Anadolu Liselerinin ÖSS sıralarını izleyebilmek için 1991 ve 1992 yılları ÖSS sonuçlarını beklemek gerekmektedir.

Anadolu Liseleriyle ilgili sınırlı bilgilerin biraraya getirildiği bu çalışmada belli noktalar üzerinde durulmuştur. Eldeki bilgilerin araştırmacıları bazı temel problemlere yönlendirerek bu konuda yapılacak kapsamlı çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Aksu, M. ve Akarsu, F. (1985) Anadolu Liselerinin Mevcut Durumuna İlişkin Bir Çalışma. **Eğitim ve Bilim**. 57, 12-25.

Bloom, B. S. (1976) **Human Characteristics and School Learning**. New York: McGraw-Hill Book Company.

Fantini, M. D. (1983) The Right to Quality Education. Hass Glen. **Curriculum Planning A New Approach**. 4th. Ed. Boston: Allyn and Bacon, Inc.

Gürkan, Emin. (1989) T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü Brifing Dosyası. Ankara. (Yayınlanmamış Rapor).

Köse, Ruhl. (1989) Lise Son Sınıf Türk Öğrencilerin Eğitimsel Başarılarının Yordanması. O.D.T.Ü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

M.E.B. (Mayıs 1989) 1989-1992 İcra Planı, Ankara.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1980) İstanbul: M.E.B.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Belgeleri. (1981) Ankara: M.E.B.

Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1988 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Sonuçları. (1988) Ankara: Ö.S.Y.M.

Ö.S.Y.M. 1986, 1987, 1989 Yılları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Sonuçları. (Bilgisayar çıktıları).

Paykoç, Fersun. (1986) Eğitimde Nitelik Sorunu ve Yabancı Dille Öğretim Yapan Okullar Üzerine Bazı Gözlemler. **Eğitim ve Bilim**. 61, 25-29.

Paykoç, F. ve Cochran S. (1985) Problems Faced by Parents in Providing Quality Education for Their Children: A Delphi Study. **Journal of Human Sciences**. 1, 103-119.

Temel, Ali. (1985) Anadolu Liseleri Sorunu. **Çağdaş Eğitim**. 101, 25-27.

Yontar, Ayşenur. (1986) Yabancı Bir Dille Eğitim: Uygulama ve Sorunlar. (Yayınlanmamış Rapor).